

Östgötaspel

Östergötlands Spelmansförbund
www.ostgotaspel.se

Styrelsens ordf: Toste Länne
ordforande@ostgotaspel.se

Nr 4, september 2009, årgång 9
Ansv. utgivare: Toste Länne
Redaktionskommitté:
Miriam Berger, Håkan Wasén,
Katarina Hammarström
E-post: redaktor@ostgotaspel.se

Rapporter från sommarens många stämmor!

Foto: Per-Olof Olsson

Räkor med Tjällmovisa

Räkmackorna drog både publik och spelmän till årets Tjällmostämma den 1 augusti. I år gynnad av bra väder.

Peter, Patrick och Gustav Berry hade tillsammans med medlemmarna i hembygdsföreningen bullat upp med både andlig och lekamlig spis. Räkmackorna är ju legendariska.

En nyhet för i år var ett försök att lansera en ny allspelslåt med text, "Tjällmovisan". Det skall ärligt sägas att den spelades och sjöngs mer "frejdigt" än musikaliskt. Men roligt var det tyckte spelmän och publik.

Till Tjällmo kommer både dragspelarna som brukar parkera på grusgården framför ett av husen och gruppspelarna. Det

lilla museet är perfekt för lite buskspel inomhus.

En annan nyhet var att Peter Berry slet av sig byxorna och kom tillbaka i kort-kort, förlåt kilt, sydd i släktens rutmönster och spelade skotsk säckpipa.

Tjällmo är trivsamt och man kan gott önska att ännu fler hittar dit.

Text: Håkan Wasén

Till Tjällmo hittar nya och gamla spelmän och de trivs. Peter Berry ledde allspelet i tämligen vanliga kläder men kom sedan tillbaka i kilt för att spela säckpipa!

Foto: Per-Olof Olsson

Krysanderstämman

Sten Asking och Larry Lundgren i tätt samspel.

Härligt sommarväder, bra musik, utmärkt ljudanläggning, kaffe med hembakat och den pietetsfullt renoverade gamla prästgården vid stranden av Boren. Vilka ingredienser till en lyckad stämma. Synd att du inte var där!

(Ursäkta Karl-Gösta, Lisa, Hans, Larry, Sten m.fl. Jag vet att ni var där, men jag menar alla andra...)

Krysanderstämman bjuder på ett omväxlande program – inte bara folkmusik – och lockar en hel del publik. Spelmansmusik, sång, Wetterblecket, Kulturskolan, Klavérorkestern och så givetvis Karl-Gösta Lundgren med sina många minnen av Josef Krysander.

I prästgården hänger en gammal tavla med Ekebybornas präster. Och titta; där är ju Wiede, Levin

Christian Wiede, visupptecknaren som betytt så mycket för den östgötiska folkmusiken!

Visst, Levin Christian Wiede var kyrkoherde i Ekebyborna och Aska församlingar från 1878 till sin död 1882 och han ligger begravd på Ekebyborna kyrkogård.

Hallå alla visvänner! Är det inte dags att även börja hylla Wiede på Krysanderstämman? Och vilken plats för en viskurs!

Glöm inte Krysanderstämman nästa år!

Text och foto: Arne Blomberg

Visupptecknaren Levin Christian Wiede var kyrkoherde i Ekebyborna och är begravd på kyrkogården. Ebba och Lisa Hellsten sjöng visor efter honom.

Höstträff 15/11!

[Fotnot: stämman hölls 22 augusti.]

Missa inte årets höstträff som går av stapeln söndagen den 15 november i Linköping! Alla detaljer finns i annonsen på baksidan!

Träffen inleds med utlärning av låtar från Slaka ur bröderna Wallmans spännande samling från 1800-talet som finns på Linköpings stifts- och landsbibliotek. Toste Länne har specialstuderat denna och lär ut ett axplock. Ev. kan någon av låtarna bli allspelslåt. Fika bjuds också.

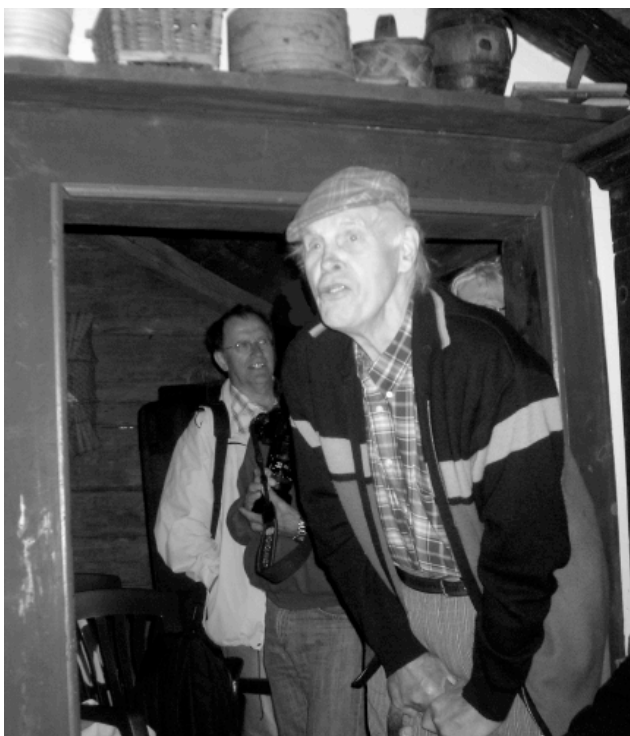
Efter kurspasset är alla spelsgugna (oavsett om man varit med på kursen) varmt välkomna på knytis och spelträff. Ta med en enkel rätt till den gemensamma buffén och när vi njutit av den spelar vi vidare i alla vrår.

Har du missat att betala medlemsavgiften?

Det är ett antal medlemmar som missat att betala sin medlemsavgift. Det är naturligtvis inte så lätt att komma ihåg vid det här laget. Därför skickas påminnelser nu ut till de berörda, även om det tyvärr blivit mycket försenat i år.

Vi vädjar om att får in de saknade avgifterna. De betyder mycket för förbundets ekonomi och dessutom är allas avgifter redan betalda till Riksförbundet.

Nisses dopvisa roligast på blåsig Vångastämman

Nisse Lundgren gjorde visstugan i Vånga till ett minne för livet med sin roliga dopvisa. Vem kan hjälpa honom hitta de försvunna verserna?

Nisse Lundgren från Vånga blev det man minns från spelmansstämman i Vånga 16 augusti. Den blev snarare en blåsmusikfest än en spelmansstämma. En kamp mot naturen för de som orkade spela på dansbanan.

Vånga ligger inte så avsides om man frestas tro. Ett stenkast från Skärblacka, bara 43 minuter från Linköping och än mindre från Norrköping. Bygdegården påminner starkt om Bodastämmans lokaler så allt borde vara perfekt för en spelmansstämma.

Men då hade inte arrangörerna, Vånga hembygdsförening och Orgagillet i Skärblacka, räknat med vindguden Eolus. Det blåste, blåste och blåste. Tyvärr blåste nog många spelmän och alltför mycket publik bort.

Välbesökt visstuga

Programmet var ambitiöst med bland annat en visstuga med Margareta Höglund från Finspång. Det blev trångt i den lilla stugan eftersom som den blev en skön tillflykt från de starka vindarna.

Det sjöngs öschötskt och det sjöngs de traditionella visorna. Det plockades visor ur öschötahäftena.

Lokal förmåga

In i stugan tittade så småningom f.d. bonden Nisse Lundgren från Vånga. Det skulle visa sig att han blev det man kom ihåg.

På redig öschötska började han berätta om "e vise" han hade hört som "unger" på ett dopkalas. Så

sjöng han några strofer och vi kiknade av skratt för så dräplig var den visan. -Jag kan ju inte alle verser men kan nån hjälpe mej" sade Nisse,

Så nu har Ni chansen att se till att Nisse får tillbaka sin "vise". Så hör löd stroferna som Nisse kom ihåg

På dopkalaset, jag minns det som igår

För han var tandlös och hade nyss fyllt år

I denna övning, Vi hade prövning

Jag sa jag tror vi tar det med bedövning

Luckor i texten

Sedan var det något om några tanter som kom med på kalaset men de två verserna kom Nisse inte ihåg. Och sedan "när de hade festet färdigt på natten" så avslutades visan på följande sätt.

På vardan klockan fem, Vi börja tåga hem

Det gick i zig-zack och spiraler

Och först gick länsman, kavat och allvarsam

Och blåste Fiskarevalsen på en kam

Det kan enligt Nisse fattas någon rad.

Succé i blåsvädet

Nisse Lundgren fick många applåder för sin visa och det han berättade för deltagarna. Och just i det ögonblicket insåg nog vi alla att det här det var en "oedig visstuge".

De tappra medlemmarna från hembygdsföreningen Orgagillet hade mycket och bra fika och det blev en hel del spel. Dragspelarna höll på i flera timmar och i storstugan sjöngs det och spelades lika länge.

Hoppas att man inte ger tappt i Vånga för miljön är perfekt för en riktigt bra stämman.

Text och foto: Håkan Wasén

Det gällde att hålla i hatten för det blev blåsigt i Vånga.

Berits idé blev folkmusikfest

Folkmusikfesten "Valö Folk" 8 augusti fick smakstart i sol och högsommarvärme med buskspel varvat med bad.

-En succé som skall återupprepas nästa år, lovar festivalgeneralen Erik Johansson.

Berit Jonsson har i flera år arrangerat en liten ministämman i sitt sommarviste i Ömmelsbo mellan Kisa och Åtvidaberg. Där föddes idén till att försöka genomföra en mindre stämman på Valö förra året. Trots att det regnade gav den mer smak. Att en ny större folkmusikfest arrangerades i år berodde på flera faktorer. En grupp unga entusiaster, den lokala idrottsföreningen Björkfors GOIF, som driver Valö, och EU som gav anslag från Leaderprojekt. Med det i ryggen satsade arrangörerna i Valö stort.

Festplats vid vatten

Valö har något få andra festivalplatser har, närhet till vatten. Det passade fint i år när det var 25 grader varmt i luften och över 20 i vattnet. I år kunde därför buskspelarna svalka sig i Björkern mellan låtarna.

Valös stora scen har även fördelen att man slapp trängas inomhus i värmen. Det gick bra att sitta uppe i backen utanför och se och lyssna. -Vi var medvetna om att folkmusikfesten på Valö var väderkänslig men vi hade laddat med reservtält i fall att, sade Erik Johansson.

Den lilla festplatsen svalde oväntat mycket folk och aktiviteter, fränsett serveringen, som blev ett timslångt köelände.

- Det är sådant som man får räkna med och lära sig av, sade Erik Johansson. Nästa år skall det bli snabbare.

Mycket "öschötskt"

Arrangörerna satsade också på roliga verkstäder flera med öschötska inslag. Det gick bland annat att lära sig att förstå öschötska av ortens dialektguru Gun-Britt Monell eller att spela "öschötske låter" med Per Jensen.

Vattnet är ständigt närvarande på Valö som när spelmannen Per Jensen lärde ut östgötalåtar på en av bryggorna. Foto: Håkan Wasén.

Det var också mycket populärt att sjunga med Emma Härdelin. Den stora rotundan var en bra lokal eftersom man kunde sitta i halvcirklar framför henne. Samtidigt bjöd naturen en omgivning som verkligen inspirerade till sång.

Något för alla smaker

Erik Johansson förklarade att man satsat på en brett arrangemang med både buskspel och scenframträdanden på den gamla dansbanan. -Vi ville att alla skulle få något. Både spelmän som ville spela och folk i bygden som ville höra skön musik. Det lyckades arrangörerna med.

Arrangemanget blev musikmässigt lyckat med en mycket bra och jämn kvalitet på artisterna. I programmet varvades lokala folkmusikgrupper med kända artister med stor spännvidd. T.ex. melodiska Ranarim, skönt spel och sång av Emma Härdelin och Johanna Karlsson och tufft sväng med FOMP. FOMP:s dansnummer med en stol var riktigt "stol-ligt".

Populära odjur från Kisa

Det som stack ut och gjorde "Valö Folk" riktigt kul var framförallt

"Josefine och odjuren" och förstas Pelle Lindström med ett band som "bara finns i kväll" som han sa.

Josefine och odjuren är en lokal grupp från "Kise" som inte kan beskrivas bara "ses och höres". På stabil östgötska sjunger Josefine Rafelt, Helena och Matte Liegnell, ordrika, underfundiga, ettriga och glada visor till dragspel, munspel och komp.

Rytmsektionen utgörs av Lars Hoffsten, jovisst bror till Louise. En omåttligt populär grupp för "öschötskåtalåtare" åskådare och mycket skojigt för de som inte hört gruppen förut. Ingen annan grupp kan sjunga om silvertejp, midsommarfirande och Dagens ros som odjuren. Ett framförande som gav en skrattande och leende publik.

Munspel och sväng

På festvalen förstärkte Pelle Lindström "odjuren" med "rytm-banan" och hink och spade. Pelle Lindström gav också Valö folk en mycket svängig nattlig avslutning med jazz, blues och zydeco.

-Det här är lika mycket "folk" som allt annat, sade Pelle Lindström och

drog igång bland annat Hank Williams Jambalaya men även traditionell polska på sitt munspel.

Många dansare visade att det gick att bryta både de geografiska och tidsmässiga gränserna genom att dansa slängpolska även till snabb 1920-talsblues från Mississippi.

Spelmännen hade det svårt. Lyssna eller buskspela? Det fanns tack var det fina vädret gott om platser att samlas på, t ex bakom serveringen med en skön utsikt mot sjön.

Text och foto: Håkan Wasén

Valö erbjöd buskspel med sjöutsikt över blånande Björkern i skön högsommarvärme.

Grusligt spel i Vadstena

2009 års spelmansstämma på Gottfrid Larssongården i Vadstena bjöd på bättre buskspel än länge. Det bjöds också en rolig kombination av Lisa Rydberg med maken Jon Fält som spelade trummor bland annat med grus.

Årets stämma skiljde sig från tidigare genom att det i år inte varit någon ungdomskurs. Lisa Rydberg och hennes Jon fick därför ensamma genomföra sin konsert och visa hur trummor och fiol kan gå ihop.

Trumman var förr ett nästan lika viktigt instrument i byn som fiolen för den kallade samman befolkningen. Trumslagaren hade en given position i byn och detta uppmärksammades också av Musikmuseet i en utställning för ett par år sedan.

Men nu var det andra trumtongångar. Lisa spelade polskor som vanligt med hela kroppen och sitt karakteristiska trampande och lyftande av ena foten. Det spelades både Bach och hälsingepolskor.

Jon Fält hade roligt bakom trummorna. Leksaks-klockor och annat lämpligt fick vara med i konserten. Till och med en näve grus som fick rassla ned som en avslutning i ett nummer.

Allspelet har ibland varit lite tafatt men den här gången tog det sig rejält. Vad annars med bl a riksspelmän som Lisa Rydberg, Rune Persson och Hans Norberg, närvarande plus andra spelsugna.

Buskspelet frodades också. Det spelades och spelades och spelades och vid 22-tiden var arrangörerna tvingade att påpeka att grannarna nog behövde lite lugn och ro.

Text och Foto: Håkan Wasén

Lisa Rydberg spelade som vanligt med hela kroppen och hennes man Jon Fält bland annat med en näve grus.

Fint sörmlandsspel!

En pinfärsk cd med sörmländske riksspelmannen Ulf Lundgren har landat på red:s bord. "Låtar på sörmländska" heter den och bjuder på 23 låtar ur väldokumenterad sörmlandstradition. Och minsann, är inte den 24:e och sista låten en vaggvisa från Norrköping!

Främst spelas polskor i form av hamburskor och slängpolskor. Mån-

ga fina låtar, särskilt om man gillar sängpolskor som jag. Det är välspelat och känns gediget. Praktiskt omslag i papp (ett plus!) ger fin information om Ulf och hans tradition. Om spelmannen Erik Alfred Gustafsson (1870-1948) från Härad citeras att han "spelade genuint gammaldags mycket taktfast, tryggt och säkert med ren och distinkt ton". Man hör att detta även är Ulfs ideal. Beställ skivan av Ulf: 070-855 01 88.

Välbesökt stämma i Linköping

Årets upplaga av Linköpings-stämman blev riktigt välbesökt, alla tre dagarna. Och det var den väl värd, som vanligt!

Arrangemanget hölls på Valla folkhögskola både på fredagen och lördagen och det kändes mycket lyckat. Stämmokommittén hade gjort ett gott jobb! Som vanligt! På fredagskvällen slog alla klackarna i taket till Leif-Billyz gammaldansorkester, m.fl. spelmän enligt spellista.

Uppskattade verkstäder

Lördagens verkstäder var välbesökta och mycket uppskattade. Kursledarna Olof och Maria Misgeld, på fiol resp. sång, bjöd på ny reper-toar och nya insikter.

Björn Eks verkstad om hur man får folkligt sväng i spelet var så lyckad att han fick utöka med ett eftermiddagspass för alla spelsugna som ville lära mera. Björn har studerat svänget närmast vetenskapligt på både längden och tvären och kunde visa grafer på papper på hur rytmm ser ut i den ljudande musiken. Ganska svårt men mycket intressant!

Spel och dans halva natten

Efter ungdomsmästerskapet på eftermiddagen satte spelet fart i alla vinklar och vrår på folkhögskolan och låtar byttes flitigt.

Kvällen inleddes av prisutdelning för ungdomarna, följt av den långa spellistan. Men dansarna var många och uthålliga. Behövde man pausa stod folkhögskolans läckra buffé uppdukad, alternativt fanns både en fin och en ful visstuga. Och om man "dansat sönder skorna" fanns nya fina skor till försäljning.

Välbesökt i G:a Linköping

Hantverksdagarna hölls även i år och drog mycket folk så en större publik än vanligt hittade till söndagens stämma. Det förhöjde ju stämningen, för vem vill spela för en tom lokal?

Allspelet visade upp en mäktig östgötsk spelmansorkester. Som vanligt! Spelledaren Eric Hammarström lät en oförberedd men rutinerad Ingemar Lindstrand berätta om Strandman och hans gånglåt. Ingemar var i många, många år stäm-mans konferencier.

Nu höll Lisa Hellsten ordning på det omväxlande programmet med bl.a. uppspelning från ungdomsmästerkapet. Fint spel hördes även från utsocknes och östgötska spelmän, bl.a. Leif Johansson, Sörmland och Jonathan Borgsjö, Norrköping.

Krysander-stipendiet

Efter viss osäkerhet om stipendiaten verkligen hade anlänt, kunde årets Krysander-pristagare presenteras. 86-åriga spelmanen Karl-Gösta Lundgren från Motala mottog diplom och 3.000 kr ur ordförande Toste Lännes hand.

Motiveringen löd "för en engagerad insats att bevara en östgötsk musikskatt". Det syftar på Karl-Göstas värd av Josef Krysanders ca 500 rullband med inspelningar, som Östgötaspel skrev om i våras. Dessa band har nu lyckligen hamnat på Svenskt Visarkiv. Så vem borde ha Krysander-stipendiet om inte Karl-Gösta?!

Text och foto, ovan och nedan:

Katarina Hammarström

Jämn ungdomstävling

Ungdomsmästerskapet i sydöstvensk folkmusik på Linköpings-stämman blev spännande, trots färre tävlande i år, tre solister och två grupper. (Vinnarna spelade även upp på söndagens stämma.)

Jury, som bestod av riksspelmännen Peter Pedersen, Västervik (zornjury medlem), Astrid Selling Sjöberg, Bräkne-Hoby, Blekinge och Christer Samuelsson, Mjölby, fick grubbla för att placera solisterna.

Blekinge-solist vann!

1:a pris, solo, fick Karin Smedenmark från Hallabro, Blekinge, för "klangfullt och fångslande låtspel".

Solistvinnaren Karin Smedenmark

2:a pris, solo, tog Stefan Losjö, Linköping, för "dansant och variationsrikt polskespel".

3:e pris, solo, gick till Sigrid Sundqvist från Vråka, Edsbruk, Småland, för "löftesrikt låtspel och fin klang i fiolen".

LUS spelmanslag svängde!

Gruppspelstävlingen vanns i år säkert av LUS - Linköpings unga spelmän, med motiveringen "för bra sväng i sammansvetsat gäng", vilket hördes väl.

Kvartetten "Fate" kom 2:a med "spännande och spirande samspel".

Håll utkik efter deltagarna i ungdomstävlingen. Det är där man möter framtidens spelmän!

LUS - Linköpings unga spelmän, årets vinnare i gruppsspelsklassen i ungdomsmästerskapen i sydöstsvensk folkmusik som hölls för tredje gången på Linköpingsstämman. Gruppen hördes här under spexig ledning av Stefan Losjö längst till vänster (han kom även 2:a i solospelet). Foto: Katarina H.

Numrets låt - en "fruktansvärd" schottis i två uppteckningar

Det vimlar inte precis av schottisar bland uppteckningar efter östgötska spelmän. I Svenska låtars båda östgötadelar finns bara en enda schottis, nämligen den från Hogstad efter Helge Vilhelm Svensson (SvL Ög II, nr 381). Det är nog inte så konstigt eftersom folkmusikkommissionen valde bort det mesta av det vi i dag kallar gammeldans, något man då ansåg som för modernt.

Men inte heller bröderna Allan och Anselm Hell-

ström spelade många schottisar. I Pelle Fors-häftet kom det bara med en (nr 31), där bröderna, för övrigt, först senare kom på den tredje repriserna. Bröderna hade dock ytterligare en schottis på sin repertoar (nr 61 i Hellström-häftet). Kanske lärde sig pappa Finnmark den i blåsorkestern Skyddsvakten när familjen bodde i Norrköping mellan 1896 och 1902. Så här ser den ut i notskrift:

61

Schottis

Efter Finnmark Hellström

Låten hämtad ur häftet "Spelmännen Hellström" (1991). Anselm Hellström hade följande text till början av melodin: "Inte kan jag hjälpa att mina barn är små, den ene ligger i vaggan, den andre lär sig gå".

Forts. på nästa sida.

Forts. Numrets låt:

I min och Katarinas jakt på schottisar träffade vi på samma låt i Alfred Anderssons (1872-1948) "Notbok för Wiolin" från Lotorp. Där kallas den "Nyaste Fryk-

dalsDans" och uppges vara komponerad av E. Willners. Den är noterad både i en F-durvariant (nr. 187) och en G-durvariant (nr. 188). Så här ser den ut i G-dur:

Nyaste Frykdals Dans

No 188 Allegretto

(Rheinländer)(af E. Willners)

Vem var då den uppgivne kompositören E. Willners? I Sohlmans musiklexikons första upplaga (1952) hittar vi Ernst Willners (1869-1947). Jo det var en mångsysslade man inom musikbranschen. Han var militärmusiker tjänstgjorde bl.a. som musikdirektör vid Kungliga Värmlands regemente och Kungliga Svea ingenjörskår och lärare i mässingsmusik vid Musikkonserveriet i Stockholm 1911-34 och associé vid Kungliga Musikaliska Akademien 1919. Dessutom spelade han trumpet i Hovkapellet. Han var dessutom VD för Ahlberg & Ohlssons Instrument AB och grundade musikvaruhuset Euterpe.

Willners har nog egentligen inte komponerat den här låten. I svenskt Visarkivs vis- och låtregister som finns på webben kan man hitta flera låtar som ska vara bearbetade av Willners, bl.a. några olika "Frykdalsdanser". T.ex. Frykdalsdans nr. 2 som fick en text av Tord Wetterberg (1912-1986) som börjar "Dansen den går på grönan äng... och kom att spelas i flera svenska filmer bl.a. "Kalle Karlsson från Jularbo" (1952). Dansbandet Sven Ingvars har också spelat in den och den finns med på flera av deras skivor.

I Alfred Anderssons notbok finns även de andra frykdalsdanserna. Det är bara det att Andersson kallar nr. 2 för "Nömra Tre". Vår "Nyaste Frykdals Dans" visade sig efter en titt i nämnda vis- och låtregister vara den samma som "En nutida Fryksdalsdans" utgiven på

Abr. Lundquists musikförlag 1901. Willners står som bearbetare.

Enligt uppgift från Visarkivet skriver Emil Nordlanders i "Visor, kupletter och slagdängor" (1910) om de "outslitliga 'Fryksdalsmelodierna', hvilka nått en popularitet som väl kan kallas fruktansvärd". [...] "Som upptäckare och upptecknare af dessa, vi tro, odödliga melodier böra vi pliktskyldigast nämna musikdirektör E. Willners, hvilken för öfrigt visste att med en elektriserande rytm införa dem i svenska hjärtan."

Ja det blev många ord om en bra låt efter lite grävande i diverse källor, bl.a. den världsvida webben. Så kan det gå om nyfikenheten tränger på. Det går att med relativt enkla medel hitta många samband bland de låtar vi spelar. För den som är intresserad så har Margareta Höglund skannat av Alfred Anderssons notbok och bränt den på CD. Notboken är på 334 sidor och ger en god bild av en spelmans repertoar i slutet av 1800- och början av 1900-talet. Det är en salig blandning av då populära melodier och äldre låtar.

En del har vi gett etiketten folkmusik och det har upptecknarna varit intresserade av, det andra har de förtigit. Spelmännen då som nu håller sig sällan bara till den musik som andra bestämt att de borde hålla på med för att passa in i bilden av den "genuine" spelmannen. Man spelar det man själv och publiken tycker om.

Eric Hammarström

SPELMANSPROFILER

Här är andra avsnittet i följetongen om Östergötlands spelmansprofiler – vi börjar med personer som kanske bara ett fåtal vet särskilt mycket om.

Först i raden var Anders Thörnqvist, Norrköping (se Östgötaspel NR 5/2008). Nästa skulle förstås vara en kvinna så vår andra profil blir Brita Ehlert, även hon bor i Norrköping.

Farfars gamla fiol väckte Britas intresse

Alla påverkas vi av släktingar när det gäller musikintresse, även om upplevelser i omgivningen också kan vara viktiga. Att musikbacillerna tidigt planterades hos Brita Ehlert i Norrköping är det ingen tvekan om. Och musiken har fortsatt att följa henne genom livet. Liksom ett tidigt hantverksintresse.

Brita Ehlert (Granberg) är född 1942 i Köping, Västmanland, där är hon också uppvuxen. Mamma kom från Närke och pappa från Småland. Hennes föräldrar höll inte själva på med musik/sång, men de var musikintresserade. Däremot spelade flera av släktingarna - pappas bröder spelade fiol och dragspel och faster Maja var en hejare på piano – hon kunde spela vadsomhelst, även "kompa" folkmusik.

Britas farfar hade säkert påverkat att flera av hans barn och barnbarn spelade instrument. Han var folkmusiker på fiol och hette Johan Granberg, född 1867, bonde i Smålands Taberg. (Folkmusikern Sabina, som då hette Thiger, har tillsammans med Mats Thiger gjort uppteckningar efter honom.)

Brita var bara fyra-fem år när hon hörde honom spela men minns det mycket väl. Farfar var då i 80-årsåldern och han var ledsen när han snart inte längre kunde spela på grund av sina valkiga händer. Han hade arbetat hårt med sin gård – kor, skog och såg.

Farfars fiol blev Britas första instrument, när hon nio år gammal började spela fiol i kommunala musikskolan i Köping. Tidigare hade hon "bara" spelat blockflöjt, men slapp den då obligatoriska mandolinen när hon ville gå över till fiol.

Foto: Adam Ehlert (Britas sonson).

Britas bror spelade redan cello sedan flera år.

Efter några år i musikskolans orkester visade det sig att man saknade en altfiolist och då fick Brita förslaget att gå över till det instrumentet. Hon fortsatte ta altfiollektioner men slutade att spela i 17-årsåldern, när läraren försvann till hovkapellet och andra intressen tog över.

Under universitetsstudierna tog hon upp fiolspelet igen och har sedan fortsatt att spela hela livet. Musikaliskt allmänbildad kan man lugnt säga att Brita är. Det har också genom åren visat sig på olika sätt. Inte minst i det mångåriga samarbetet med maken Kurt Ehlert, även han fiolspelande folkmusiker (och orkestermusiker).

Ett mera uppenbart resultat av det Ehlertska samarbetet är det väl-inredda musikrummet i deras villa i Norrköping. Liksom hyllorna med glasörrar i vardagsrummet, proppfulla med LP- och CD-skivor. Ett av villans rum är dessutom instrumentverkstad.

Träslöjd inget för flickor

Det är förresten farfars gamla nötta fiol som är orsaken till att Brita sedan länge intresserar sig för fioler och stråkar även som hantverk. Bidragit har också det trävita ämne till fiolhals med vackert snidad snäcka som hon som liten hittade på vinden. Den fiolhalsen har följt henne genom livet.

Britas hantverkarkarriär började alltså tidigt – hon var bara sex år när hon fick sin första kniv att snida med och har alltid intresserat sig för hur saker är gjorda och fungerar.

- Pappa ville se till att jag skulle få träslöjd i skolan i stället för sylslöjd – som i och för sig också är trevligt, jag väver till exempel. Träslöjd lockade mig dock mera, men det ansågs på den tiden omöjligt för en flicka att hålla på med, säger Brita torrt.

Spelmansgång i Uppsala

Efter studentexamen kom Brita till Uppsala. Det var inte mycket hon tog med sig dit, men fiolerna var givna i packningen. I Uppsala var

(Forts. nästa sida.)

studentlivet mångsidigt och Brita (som har väl utvecklad organisationstalang) blev snart klubbmästare i Västmanland-Dala-nationen. Det var där hon lärde sig ordna stora fester och andra evenemang.

Brita hade egentligen tänkt bli möbelarkitekt och läste konsthistoria, i väntan på att bli antagen av Konstfack. Sedan råkade hon möta en fiolspelare Sörmland-Nerking. Det blev giftermål och två barn i ganska snabb följd. Hon lade planerna på Konstfack på hyllan.

Ett tidigt intresse för natur och miljö gjorde det lätt att sadla om och hon läste (med tanke på arbetsutsikterna) in en fil.kand. i zoologi, botanik, hydrologi och limnologi (söt-vattenskunskap).

- Genom limnologin stötte jag på Kalle Almlöf från Västerdalarna. Han fick veta att jag hade spelat och sa: *Har du en fiol hemma som du inte använder!* Genom honom hamnade både Kurt och jag i ett folkmusikgång med personer som Anders Rosén och flera ur Norrlåtar. Det blev ett ganska intensivt spel oss emellan, med Kalle som ledare, mest låtar från Västerdalarna/Dalarna. Vi hade också kontakter i och deltog i spelningar hos Upplands Spelmansförbund.

Till Östergötland vid 1970-talets mitt

Efter dryga tio år i Uppsala flyttade Brita och Kurt till Norrköping 1975, Kurt som hydrolog på SMHI och Brita som miljöinspektör i Norrköpings kommun.

- Slumpen gjorde att Kurt träffade på Miriam i samband med folkmusik en sommardag på Löfstad Slott, Miriam inbjöd oss båda till spelmansförbundet och direkt efter blev vi ombedda att ställa upp som ledare vid en fiol/låtkurs på Mem. Vi hade i repertoaren låtar från Närke och Sörmland, förutom de låtar vi lärt oss i gänget runt Kalle Almlöf och började nu intressera oss för låtar från Östergötland. Det blev att söka i notsamlingar och uppteckningar men också att söka upp spelmän att spela med och lära av.

- Några personer hade vi tidigt

stort musikaliskt utbyte av här i Östergötland, framför allt Allan och Anselm Hellström, Vikbolandet, och Erik Pettersson, Norrköping, som vi spelat en hel del tillsammans med.

Musikskolegrupper och Folklekarne

I slutet av 1970-talet fick paret Ehlert in en folkmusikalisk fot på Norrköpings Musikskola genom Frans Schlyter som hade kontakter. Det bildades en "folkmusikensemble" som de ledde gemensamt.

- Då i slutet av 70-talet var vi flera som ledde studiecirkel och kurser för vuxna nybörjare under olika studieförbund. Behovet av en mötesplats för folkmusiker i Norrköping växte och Spel- och dansföreningen Folklekarne bildades.

Folklekarne firade 20-årsjubileum 2008 och har givit ut en CD-skiva med danslåtar (som fått positiv rescension i Östgötaspel, juninumret 2009).

- Folklekarne är ett "öppet spelmannslag" men idag har vi 170 låtar som inarbetad repertoar och det kan vara svårt för nya deltagare att hänga med. Från starten leddes träffarna av före detta cirkelledare, men sedan många år fungerar Kurt ensam som spelledare medan jag som föreningens ordförande sköter det praktiska.

Det arbetet har makarna Ehlert hela tiden utfört ideellt. I Folklek-

arne spelar Brita oftast altfiol, ett positivt och tydligt hörbart inslag bland alla vanliga fioler och dragspel, inte minst på gruppens CD-skiva. Cittran är också mycket viktig i gruppen, tycker undertecknad.

Så blev Brita fiolbyggare

- Jag hade redan tidigt öppnat farfars fiol, satt in en riktig basbjälke och försökt att förbättra tonen. Jag hade hjälpt många elever med dåligt fungerande fioler. Så småningom växte tanken fram att jag ville lära mig mer om instrumentbygge och reparationer och sökte mig till Leksands Hantverkshögskola. Våra två söner (som förresten också spelar olika instrument) hade då blivit ganska stora.

I Leksand studerade Brita fiol/stråkbygge och reparationer inte mindre än fyra år – en vecka (även helger) där uppe, omväxlande med fem dagar hemma hos familjen och på det vanliga jobbet. Tala om satsning och ork utöver det vanliga!

- Mitt syfte med studierna var att lära mig reparera fioler och stråkar men man måste kunna bygga för att kunna reparera. Så jag har byggt både fioler och stråkar – min senaste fiol var gesällprovet, den skulle vara trävit vid bedömningen och har ännu inte blivit lackad, trots att den är min spelfiol idag. Gesällbrevet är daterat i maj 1990...

(Forts. nästa sida.)

Brita Ehlert arbetar med en stråktagling. Foto Adam Ehlert.

Brita passade i Leksand också på att utnyttja folkhögskolans estet-
verkstad. Det blev många crokistudier
men även en del övningar på
drejskivan. Och – inte att förglömma
– Brita har förbättrat spelmansför-
bundets logotype - ”originalet hade
ju en fiol som inte såg ut som en
fiol”.

Efter utbildningen har det blivit
förhållandevis mycket stråkrepara-
tioner, ett hantverk som hon tycker
är både utmanande och spännande,
stråken har ju stor betydelse för hur
musiken kan utföras.

Amatörforskning är roligt

Brita har också starkt historiskt
intresse och gillar att amatörforska.
Det har vi som läser Östgötaspel
märkt – ibland kommer en intres-
sant artikel av Britas penna.

Hon har lärt sig en hel del gen-
om egen släktforskning och nu har
hon bland annat letat fram material
om Pelle Fors och hans släktingar.
Sådan forskning har ju förenklats
mycket när allt mera arkivmaterial i
Sverige digitaliseras. En del har hon
publicerat i Östgötaspel och mera
kommer nog. I förra numret av Öst-
götaspel fanns också Britas artikel
om en gammal visbok från 1832
efter klockare Tählin i Kville
församling.

- Man kan lära mycket om hur
människor har levat och verkat ge-
nom att läsa gamla handlingar. När
vi framträder med musik är det bra
att kunna berätta någon kort histo-
ria och nämna spelmän, sådant som
ger perspektiv åt lyssnarna. Många
tycker det är mycket intressant att

höra sådant som har anknytning till
den egna trakten.

Aktiv ordförande i spelmans- förbundet

Brita har varit en av de perso-
ner som arbetat mycket och aktivt
för Östergötlands Spelmansförbund,
som ledamot i styrelsen. Ett ibland
slitsamt och otacksamt arbete som
sker i det tysta, för att den stora
mängden spelmän ska kunna träffas
under trivsamma former och för att
äldre folkmusik ska kunna överföras
till nästa generation.

Brita var dessutom den första
kvinnliga ordföranden i vårt spel-
mansförbund och drog ett stort lass
åren 1992—1999. Hon organiserade
inte minst många trevliga träffar, till
exempel under förbundets 70-års-
jubileum. Och hon intresserade sig
för att ta tillvara kunskaperna hos
de äldre spelmännen.

Under sin ordförandetid satsade
hon bland annat på att få fram
pengar till och jobbade för att ge ut
noter och annat skriftligt material.
Hon var drivande administratör för
att slutföra utgivningen av Wiedes
visor, som hade ”gått i stå”. Arbetet
med visurval, texter och bilder var
ju klart och pengar fanns sedan tio
år från Folkmusikfonden men mer
pengar måste till och någon måste
hålla ihop slutarbetet.

Det var även Brita och Kurt som,
tillsammans med Erik och Kerstin
Pettersson, såg till att ett häfte pro-
ducerades med bröderna Hellströms
egenkomponerade låtar. Brita var
också inblandad i utgivningen av det
blå Lindbloms-häftet tillsammans

med bland andra Margareta Hög-
lund i Finspång.

En viktig insats var de ung-
domskurser som arrangerades av
spelmansförbundet. Brita stod för
organisation och praktiskt arbete
med pengar, lokaler och mat, medan
Kurt var aktiv som spelledare. Som-
markurser som fortfarande ordnas
på tjugonde året, numera med Lisa
Hellsten som primus motor.

Brita bidrog aktivt till att sprida
information om folkmusiken i Öster-
götland. Ett exempel var jubileums-
årets satsning på en vandringsut-
ställning runt om i länet, där lokala
spelmän kunde göra musiken levande
var och en på sin ort. Christer
Samuelsson var då spelledare och
hade skaffat fram pengar för den
musiksatsningen.

Brita gillar slängpolskor

Vad spelar då Brita helst idag,
när hon spelar för sig själv?
- Jag kan nog säga att polskor, inte
minst slängpolskor, är det som jag är
mest intresserad av att spela och att
lyssna till. Jag tycker väl inte att jag
lyckats så bra ännu med mitt släng-
polskespel. Men jag försöker lyssna
och ta till mig både via skivor och
när jag hör spelmän som specialstu-
derat slängpolskespel.

Jag ber Brita välja en favoritlåt
att publicera i Östgötaspel.
- Då tror jag att jag väljer en låt som
vi lärde oss av Lars-Erik Redin i
Ödeshög, på en spelträff. Han visade
oss på den låten i Svenska Låtar
Östergötland del I, nr 33 efter Bern-
hard Jakobsson, Risinge. Den är inte
så mycket spelad, tror Brita.

Text, intervju:
Miriam Berger

33. POLSKA

efter O. F. Törnqvist

Om adressaten saknas returneras till:
Östergötland Spelmansförbund
c/o Ingrid Ährlin
Järdalavägen 52B, 589 21 Linköping

B
Föreningspost

Folkmusik-kalender för Östergötland och angränsande områden

ÖSF:s höstträff: Slaka-låtar! (Läs på sid. 2)

Söndag 15 nov. kl. 14-17 + eftersits med knytnäs och spel

Lär känna låtskatten från Slaka! (Eller kom direkt till eftersitsen. kl 17)

Kursledare: Toste Länne. Plats: Sensus, Storgatan 39, Linköping

Kurs (m fika): 200 kr. **Sista anmälan: månd. 9 nov. till Sensus,**
tel. 013 24 67 05 el. e-post: ulla.jacobsson.werner@sensus.se

Lunnevals folkmusikakademi arrangerar tre nya helgkurser

Lunnevals folkhögskola i Vikingstad arrangerar tillsammans med Östergötlands spelmansförbund och föreningen, FiL, folkmusik i Linköping och Studieförbundet, tre helgkurser med folkmusik som tema.

Kurserna är ett led i ett arbete på att skapa en folkmusikakademi på Lunnevals folkhögskola.

Folklig sång

21-22 november. 15 platser. Kursavgift 500 kronor

Kursledare: Ulrika Gunnarsson och Maria Misgeld

Lördag 21 nov 19.00 Konsert Ulrika Gunnarsson trio

Polskan och dansen

23-24 januari 2010. Dans, endagskurs: 30 platser. Kursavgift 500 kronor. Spel: 15 platser. Kursavgift 1 300 kronor.

Kursledare spel lördag + söndag: Pelle Björnlert, fiol,
Johan Hedin, fiol och nyckelharpa

Ledare danskurs lördag: Katarina och Eric Hammarström

Folkmusik/Världsmusik

17-19 april 2010. 25 platser. Kursavgift 1300 kronor.

Kursledare: Ale Möller, Per Gudmundsson och Lena Willemark.

Lördag 17 april 19.00 Konsert Frifot.

Kostnader för mat och boende tillkommer.

Anmälan och info Lunnevals folkhögskola, 590 48 Vikingstad |
Tel: 013 - 23 49 00 | fax: 013 - 23 49 10 | epost: lunnevad@lio.se
www.lunnevad.se

Onsdagar i september

Pröva på-kurs i folkdans på Nationernas hus i Linköping.
Arr: Folkmusik i Linköping - FiL
Kl 18-20. 25 kr/gång, ingen anm.
Info: www.folkmusik.nu

Onsd 7 oktober

Folkmusikcafé på Hemslöjds-
gården i Linköping kl 19, fritt
inträde. Arr. FiL. Visstuga, busk-
spel, spellista, ev. dansutläring.

Fred - lörd 9-10 oktober

Linköpings Folkmusikfestival på
Linköpings Folkets Park. Arr:
Folkmusik i Linköping - FiL.
Se program på hemsidan:
www.folkmusik.nu
Eller info: 076 231 63 72

Onsdagar 21/10 - 9/12

Nybörjarkurs i polskedans på
Hemslöjdsgården i Linköping.
Arr. FiL. 25 kr/gång. Info: hemsid.

Fred 30 oktober

Kebnekajse kl 20 på Konsert &
Kongress i Linköping. Arr FiL.
Inträde medl. 190 kr, övriga 295.

Onsd 4 november

Folkmusikcafé på Hemslöjds-
gården i Linköping kl 19, fritt
inträde. Arr. FiL. Visstuga, busk-
spel, spellista, ev. dansutläring.

Lörd 21 november

Ulrika Gunnarsson trio, dvs.
tungvrickande dansant trall med
komp av Esbjörn Hazelius, fiol
och cittern, Anders Löfberg,
cello och fiol. Kl. 19 Lunnevald

Skicka gärna in uppgifter på evenemang och aktiviteter som du tror kan intressera Östgotaspels läsare, till redaktor@ostgotaspel.se! Använd samma adress om du vill annonsera på hemsidan.

Ta även en titt i kalendern på vår hemsida, www.ostgotaspel.se, så får du de senaste uppdateringarna.